

Tot just començada la primavera ens deixava, als 94 anys, Dionisio 'Bebo' Valdés (Quivicán, Cuba, 1918), un dels grans noms de la música llatina, que va actuar en successives ocasions als escenaris de Mallorca. Exiliat del seu país des del 1960, els darrers dos decennis han destacat les seves col·laboracions amb el cineasta Fernando Trueba, un altre habitual de l'illa

Quan molt poc basta

Música

PER ANTONI PIZÀ

■ Fa uns dies vaig participar en un taller d'improvisació amb Fred Hersch, un dels grans pianistes de jazz del moment i professor del mateix centre universitari que me dona feina. Fred no és una persona que vagi de coverbos i, sense ser mal educat, quan un alumne no ho fa bé l'hi diu directament. La classe magistral va estar plena d'observacions que segurament els alumnes sabran aprofitar durant tota la seva vida. Un comentari, però, me va cridar l'atenció: el pianista va repetir un parell de vegades que per a millorar no cal escoltar molts cds, sinó n'hi ha prou en escoltar la mateixa peça *moltes vegades*, amb concentració, descobrint els detalls – una articulació que passa de *legato* a *staccato*; un subtil canvi dinàmic de *pianissimo* a *pianississimo*–. “A vegades –va concloure– molt poc basta.”

Amb la recent mort del gran pianista cubà Bebo Valdés (1918-2013), als noranta quatre anys d'edat, me n'he recordat d'aquest consell. Escoltant-lo, sempre vaig tenir la sensació que el seu univers sonor –senzill en aparença, però en realitat molt complex– just s'arriba a descobrir a través de moltes i repetides audicions com aconsellava Fred Hersch. L'estil de Bebo, en principi, no impressiona perquè es basa en una gran economia de mitjans; en ell –a diferència del seu fill Chuchó– no hi ha virtuosisme, ni enciclopedisme estilístic. S'hi senten alenades elegants i subtils, melodies tènues i colors instrumentals delicats, usats amb gran frugalitat, que esperen és-

Bebo Valdés, a una de les seves actuacions a Mallorca. GUILLEM BOSCH

ser descoberts per un oient enormement pacient.

La seva llegenda, però, és llarga: d'infant cantussejava qualsevol melodia que sentia a la ràdio; ben aviat va començar a moure els dits damunt una pedra o una taula fent com si tocés el piano; aviat va entrar al conservatori de L'Havana. Posteriorment, va ser el director de l'orquestra del famós club Tropicana. Aquí va ser a on va apren-

dre l'ofici de pianista i, sobretot, arranjador i orquestrador de la música dels altres. Les seves influències més importants van ser el jazz nord-americà i la tradició cubana, especialment la música d'Ernesto Lecuona i els boleros romàntics dels anys quaranta i cinquanta.

Coincidint amb l'arribada al poder de Castro, el 1960 Bebo va fugir a Mèxic, Espanya i finalment a Suècia. Durant més de

Les seves influències més importants van ser el jazz nord-americà i la tradició cubana, especialment la música d'Ernesto Lecuona i els boleros

trenta anys, del 1963 al 1994, el món el va oblidar i ell va oblidar el món. Va viure, segons sembla, molt feliç a Suècia, mal guanyant-se la vida, això sí, com a pianista d'hotel. Hi ha coses més indignes en la vida, però tocar per propins dels turistes mal educats i embriacs, no havia de ser el seu destí final. El 1994, Paquito d'Rivera el va rescatar i aquí comença una història realment al·lucinant: enregistraments, gires, pel·lícules, Grammys, més pel·lícules, un milió de cds venuts amb El Cigala, Mariscal, Trueba, Carnegie Hall, Village Vanguard, més gires i més pel·lícules (n'hi ha cinc en total, que jo sàpiga). Els darrers vint anys han estat una tiringa d'èxits, triomfs inesperats, que ni ell ni ningú, no s'hagués pogut imaginar mai.

Bebo –per estrany que sigui, tothom es refereix a ell pel nom de pila– és conegut sobretot pel seu repertori de bolero romàntic en totes les seves varietats. Cançons com “Vete de mí”, “Corazón loco” i tantes altres del cd *Lágrimas negras* (2002) amb El Cigala son petites joies de nostàlgia enscudada i seductora. A pesar d'això, durant la seva llarga carrera, Bebo va ser un gran innovador interessat en molts altres estils i gèneres musicals. A ell se li atribueix, per exemple l'enregistrament de la primera *descarga* cubana, una *jam session* o sessió d'improvisació total. Així mateix, en els inicis de la seva carrera, va introduir els tambors *batá*, la *santería* (mescla dels sants catòlics amb religions d'origen africà) i molts altres elements de la cultura afro-cubana. Fins i tot va inventar un ritme nou, la *batanga*, que no va arribar a prosperar. Quan en els anys cinquanta es va posar de moda el *bebop* –el jazz angular i avantguardista, difícil i elitista tan adorat per la *intelligentia* del moment–, Bebo va ser un dels primers que el va adaptar a la música llatina amb resultats sorprenents. La història, emperò, sol ésser injusta i malgrat aquest pedigrí de solida musicalitat, el recordarem sempre pels boleros romàntics i senzills. Clar que, quan Bebo toca boleros, amb molt poc basta.

África en el corazón, Dinamarca en el bolsillo

La correspondència de la danesa Karen Blixen muestra las razones que llevaron a la autora de 'Memorias de África' a la escritura

Epistolario

POR ALFONSO LÓPEZ ALFONSO

■ Pasado un tiempo prudencial cualquier carta es capaz de convertirse en documento histórico. Llega un momento en que el contenido personal, los amores y los odios, no importa nada y lo que queda es el reflejo de una época. Esto sucede con todas las cartas salvo con las de celebridades. Mientras uno sigue presente en el mundo, sus intimidades interesan; únicamente cuando nos alcanza el olvido, que es la muerte definitiva, perdemos por completo peso y pudor.

Los grandes escritores no son una excepción a esta regla. Bien es cierto que no todas las correspondencias de escritores, habitualmente tan ensimismados y ombliguitas, interesan del mismo modo: las hay capaces de captar la atención del gran público y existen otras sólo aptas para estudiosos e incondicionales de éste o aquél. No es lo mismo la correspondencia chisporroteante y biliosa de un Truman Capote, por ejemplo,

Meryl Streep y Robert Redford en 'Memorias de África', autobiografía de Karen Blixen. UNIVERSAL PICTURES/MIRAGE ENTERPRISES

que las notariales y habitualmente serias cartas, tan pegadas a los aspectos estéticos y materiales de su obra, que Karen Blixen escribió desde su Rungstedlund y se recogen en este cuidado volumen.

Karen Blixen, tras verse obligada a vender su plantación africana y regresar a Dinamarca en 1931, comenzó una carrera literaria jalonada por títulos como *Siete cuentos góticos* o *Memorias de África*, una trayectoria que la llevó a sonar como candidata al premio Nobel durante los años cincuenta. Gravemente enferma –más por el envenenamiento con el mercurio con que la trataron para curarle la sífilis que por la propia enfermedad– consiguió sacar adelante una tan importante como meticulosa obra literaria. Y sin embargo, en febrero de 1949, le confesaba a Constant Huntington, su editor inglés, que si hubiera podido conservar su granja en África nunca habría escrito libros. “Siempre me he sentido más a gusto entre deportistas, granjeros, marinos o auténticos haraganes, que entre las gentes de la literatura”, le decía, y añadía: “No tengo ambición de escribir, pero sí, desde luego, ambición de escribir bien lo que escribo”. Y a eso se dedicó los treinta últimos años de su vida, centrándose más en la calidad que en la cantidad.

leyendo estas cartas nos enteramos de las dificultades que tuvo para mantener la finca familiar de Rungstedlund –“Yo cuento

con poder vivir de mi trabajo, y me siento completamente libre para gastar mis ganancias de la forma que mejor me convenga”, le decía a su hermano Thomas–, de la relación con sus hermanos y su hermana, del trato con sus editores, de los encontronazos con el crítico Hans Brix, del mapa de relaciones con otros escritores daneses, de su amistad con el actor inglés John Gielgud, que la guía por Stratford on Avon durante el festival anual dedicado al teatro de Shakespeare, y también de que Ernest Hemingway la citó como merecedora del Nobel cuando a él se lo concedieron en 1954. Ella le escribió para agradecerse y, como no podía ser de otro modo, le habló de lo que los unía: “A veces he imaginado cómo habría sido ir de safari con usted por las sabanas de África”. Porque Karen Blixen, también conocida como Isak Dinesen, vivió en Dinamarca y allí escribió para ganar dinero, pero siempre llevó África en el corazón.

KAREN BLIXEN
Cartas desde Dinamarca
► Traducción de Enrique Bernárdez
NÓRDICA, 496 PÁGINAS, 25 €